

Inspektion av Polismyndigheten i Blekinge län, arresten i Karlskrona, den 28 augusti 2013

Inledning

På uppdrag av chefsjustitieombudsmannen Elisabet Fura genomförde tf. enhetschefen Gunilla Bergerén tillsammans med föredragandena Elisabeth Sjöblom och Lars Olsson en oanmäld inspektion av Polismyndigheten i Blekinge län, arresten i Karlskrona, den 28 augusti 2013. Dagen före inspektionen genomfördes en inspektion av häktet Karlskrona (dnr 4112-2013).

Inspektionen är en del av JO:s uppdrag att fullgöra de uppgifter som ankommer på ett nationellt besöksorgan (national preventive mechanism, NPM) enligt det fakultativa (frivilliga) protokollet den 18 december 2002 till Förenta nationernas konvention mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning.

Inspektionens genomförande

Inspektionen inleddes med att verksamheten i arresten presenterades av Anders Knutsson, chef för polisavdelningen vid polismyndigheten. Därefter förevisades arrestlokalerna och samtal fördes med personal. Det fanns inga frihetsberövade i arresten vid inspektionen men vid inspektionen av häktet Karlskrona fördes samtal med tre intagna om förhållandena i arresten. En översiktlig granskning av handlingar genomfördes. Inspektionen avslutades med en genomgång av iakttagelserna m.m. med Anders Knutsson.

Iakttagelser m.m. under inspektionen

Organisation m.m.

Polishuset i Karlskrona är sammanbyggt med Kriminalvårdens lokaler i centrala Karlskrona. Arresten har tre anhållningsceller och sex tillnyktringsceller. Lokalerna är från 1992.

Polismyndighetens tjänsteföreskrift om arbetsmiljön vid arresthållning och i arrestavdelning och om frihetsberövande och behandling av frihetsberövade personer m.m. (AAA-102-3450-2010) beskriver ansvarsfördelningen mellan olika befattningshavare. Närpolischefen i Karlskrona är arrestföreståndare för arresten.

Chefen för polisavdelningen ansvarar för arbetsmiljön vad gäller lokaler m.m. Chefen för kriminalavdelningen ansvarar för arrestvakter och deras utbildning. Innan en frihetsberövad person sätts in i arrest gör inre befäl en prövning om frihetsberövandet ska bestå. Inre befäl har även ansvaret för förvaringen av en frihetsberövad person.

I polismyndigheten finns ytterligare två arrester där personer omhändertagna enligt lagen (1976:511) om omhändertagande av berusade personer m.m. (LOB) eller polislagen (1984:387) kan sättas in. Arresten i Karlshamn är öppen från fredag till söndag. Arresten i Ronneby är öppen s.k. lönehelger. Övriga tider sätts alla frihetsberövade personer in i arresten Karlskrona. Inre befälet i Karlskrona gör förmansprövning på distans av omhändertaganden i Karlshamn och Ronneby. Kameror har nyligen installerats i dessa arrester där de frihetsberövade personerna visas upp.

Om det finns fler än tre anhållna förekommer det att personerna flyttas över till häktet. Det kan också förekomma att anhållna med särskilda behov, t.ex. sådana som lider av fobier, flyttas över till häktet då där finns mer personal och bättre inredda bostadsrum.

Enligt polisen har det i sällsynta fall förekommit att celler dubbelbelagts med personer omhändertagna med stöd av LOB. Det saknas en lokal tillnyktringsenhet i länet och omhändertagna förs till arresten såvida en medicinsk prövning inte visat att de inte bör sättas in i arrest.

Det finns flera övervakningskameror i arresten, bl.a. i arrestintaget samt på rastgården. Maten köps in från en restaurang.

Bemötande och bemanning

Inre befäl är i tjänst dygnet runt och har sin arbetsplats i ett rum som ligger nära arresten. Det finns även en inre befäls-assistent i tjänst dygnet runt.

Bevakning av intagna i arresten sköts huvudsakligen av särskilt anställda arrestvakter. En arrestvakt tjänstgör i arresten måndag till torsdag kl. 8.00 - 14.00 och kl. 16.00 - 22.00. På helgerna är tjänstgör en arrestvakt från fredag kl. 8.00 till söndag kl. 22.00. Om beläggningen är hög eller en intagen behöver extra tillsyn kan en extra arrestvakt kallas in. Vid de tidpunkter som arrestvakt inte är i tjänst sköts tillsynen av intagna av polis.

Enligt polisen ska det alltid vara två personal vid öppning av dörren till en cell då det inte får förekomma något ensamarbete när man tar ut en intagen. Det framkom emellertid att det är vanligt förekommande att en ensam arrestvakt tar ut intagna för t.ex. rastning och dusch. Enligt tjänsteföreskriften ska det finnas två personal för bevakning av en frihetsberövad person så fort denne vistas utanför cellen eller rastgården. Enligt tjänsteföreskriften kan inre befäl besluta om undantag från detta.

Polismyndigheten har runt 20 förordnade arrestvakter och dessa är anställda av polisen. Det är främst fyra vakter som tjänstgör i arresten, varav två kvinnor. Det finns inga särskilda förkunskapskrav för arrestvakterna men enligt polisen vill man ha vakter som åtminstone har fyllt 20 år. Utbildningen för vakter har tidigare mestadels bestått i att gå bredvid en annan vakt. Under sommaren 2013 har polisen hållit i en halvdagsutbildning för vakterna som innehöll självskydd, brandskydd, hjärt- och lungräddning och säkerhet. Arrestvakterna deltar inte i polisens arbetsplatsträffar.

Enligt personal vore det bättre om arrestvakter var i tjänst hela dagen vardagar, dvs. även mellan kl. 14.00 och 16.00, i stället för att tillsynen av frihetsberövade då tillfaller inre befäl eller annan polispersonal.

En intagen ungdom beskrev att en del arrestvakter var kyliga och betedde sig om att de såg ner på honom.

Inskrivning

Frihetsberövade män avvisiteras i arrestintaget. Om en kvinna frihetsberövas görs avvisitering av kvinnlig personal, vanligtvis i en cell. Om ingen manlig personal finns i arrestintaget så avvisiteras kvinnan där. Avvisiteringen innefattar att den intagna kvinnan tar av sig sin behå. Arrestintaget är kameraövervakat och manlig personal utanför arrestlokalerna skulle därför kunna observera avvisiteringen på en datorskärm.

Information om rättigheter

Enligt polisen ska Rikspolisstyrelsens och Riksåklagarens informationsblad (Information till dig som är misstänkt för brott och därför har berövats friheten) lämnas till gripna och anhållna i Karlskrona. Överlämnandet ska dokumenteras med en stämpel på arrestantbladet. Det kan enligt polisen förekomma att det slarvas med överlämnandet och dokumentationen.

I arrestintaget finns informationsbladet uppsatt på flera olika språk. Vid inspektionen var inte den svenska versionen uppsatt. Enligt polisen hade bladet nyligen rivits ned och en ny kopia var på inplastning.

Enligt personal informerar arrestvakten om rutiner för rastgård, rökning och dusch.

De intagna som JO:s medarbetare samtalade med sade att de inte hade fått informationsbladet när de sattes in i arresten. Ingen av de intagna hade upplysts om möjligheten att få hygienartiklar som tandkräm och tandborste, men en av dem hade tidigare suttit anhållen i Karlskronaarresten och visste att man kunde fråga om det.

Underrättelse till anhöriga

Enligt tjänsteföreskriften ska vårdnadshavare eller annan närstående underrättas om en person under 18 år berövats friheten med stöd av 13 § polislagen (1984:387) eller LOB om inte synnerliga skäl talar emot detta. Om den underårige är misstänkt för brott ska samråd ske med förundersökningsledare innan underrättelse sker.

Enligt polisen ställs som regel inte någon fråga om den frihetsberövade personen vill underrätta en anhörig eller närstående om frihetsberövandet. I tjänsteföreskriften hänvisas till 24 kap. 9 § rättegångsbalken (förmodligen åsyftas 24 kap. 21 a §) om skyldigheten att underrätta anhöriga till anhållna.

Personer omhändertagna med stöd av LOB ges enligt polisen aldrig någon muntlig information och någon fråga om underrättelse till anhöriga ställs följaktligen heller inte.

Två intagna uppgav att polisen inte frågade om de ville att anhöriga eller närstående skulle upplysas om frihetsberövandet. I stället hade de på eget initiativ bett om att få underrätta anhöriga.

Celler, materiella förhållanden m.m.

I denna del antecknas inledningsvis följande. Enligt 1 § i kungörelsen (1958:215) med vissa föreskrifter om häkten och polisarrest ska förvaringsrum i polisarrest fylla skäligen anspråk på sundhet. Enligt 2 § första stycket ska förvaringsrummet vara anordnat på ett sätt så att obehörigas insyn förhindras och vara försett med ett fönster som är så inrättat att rummet erhåller god dager. Enligt 5 § ska förvaringsrummet vid användning dagligen rengöras och luftas.

Enligt 1 § Rikspolisstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om polisarrest (RPSFS 2001:12, FAP 915-1) ska en polisarrest vara tillräckligt uppvärmd, vädrad och upplyst och städas i den utsträckning det behövs.

Tillnyktringsceller saknar inredning förutom en upphöjd brits.

Anhållningscellerna har toalett och en brits men saknar bord och stol eller pall att sitta på. Det finns en toalett i cellen, men toalettdörren har tagits bort för att minska risken för självskada.

Persiennerna är helt nedvinklade vilket gör att dagsljus inte kommer in i cellen. Enligt personal skulle det förmodligen gå att justera persiennerna men hur man ska gå tillväga är oklart. Enligt personal skulle obehöriga inte kunna se in i cellen om persiennerna öppnades, och det finns inga sekretesskäl eller andra anledningar för att hindra intagna från att se ut.

Efter att en cell använts sätter arrestvakten upp en skylt för att signalera till städpersonal att cellen ska rengöras. En anhållningscell som förevisades var mycket smutsig. Cellen var markerad som städad och var redo att tas i bruk. Det fanns ingrodd smuts på golvet längs väggarna och i hörn, både i själva cellen och i toaletten. Innertaket var nedklottrat med något som av polisen antogs ha varit snusrester. Även flera nedklottrade dörrar noterades.

En arrestvaktinstruktion beskriver att en gripen eller anhållen person ska få max tre filter, en pappersmugg och, om den intagne är placerad i en cell med toalett, en

toalettrulle. Enligt personal får anhållna inte något lakan eller örngott. Det framstod som oklart om cellens galonmadrass och galonkudde rengörs innan en annan intagen tar dem i bruk.

Några intagna beskrev att det varit obekvämt att ligga på galonmadrass och galonkudde utan något annat än en gul filt. En intagen berättade att hans cell varit äcklig med ingrodd smuts i hörnen.

Möjlighet till daglig utomhusvistelse

Rastgården ligger i anslutning till arresten på polishusets markplan. Den är ungefär tio kvadratmeter till ytan. Hälften av rastgården är täckt med tak. Tre sidor av rastgården är omgärdade av polishusets tegelväggar, den fjärde består av flätat stängsel. Ett plank och en presenning hindrar den intagne från att se ut eller betraktas från utsidan.

Ingen av de tre intagna som JO:s medarbetare samtalade med sade sig ha blivit informerad om att det finns en rastgård. En intagen sade att han kände till den sedan tidigare och då han rökte hade han kommit ut på rastgården tre gånger om dagen. En intagen sade att hans tid i arresten hade blivit mer dräglig om han fått komma ut på rastgården.

Incidenter, tillsyn och självmordsförebyggande åtgärder

Enligt polisen förekommer det varje månad att intagna i arresten försöker skada sig själva. Vid akut fara för den intagne larmar vakten, annars kan vakten kalla på inre befäl för att se till den intagne. Inre befäl bestämmer om någon åtgärd behöver vidtas, till exempel förändring i tillsynsintervallerna. Det förekommer att intagna sätts under ständig tillsyn och polisen för ibland intagna till psykakuten.

Enligt polisen skriver inte arrestvakterna incidentrapporter utan dessa görs av inre befäl eller inre befäls-assistent. Om det har uppstått en personskada i arrest skickas en incidentrapport vidare till Rikspolisstyrelsen.

En intagen som var omhändertagen med stöd av LOB avled i arresten i juni 2013. Enligt uppgift ska ingen förundersökning ha inletts av Riksenheten för polismål då inget brott misstänks.

Hälso- och sjukvård

Häktets sjuksköterska tjänstgör delvis i Karlskrona och är enligt polisen behjälplig genom att göra bedömningar av anhållnas tillstånd, t.ex. vid abstinens eller psykiska besvär. Hon kan även kontaktas på telefon.

En intagen uppgav att han hade bett att få kontakt med läkare och fått besked att läkare snart skulle komma, men ingen läkare besökte honom. En intagen sade att han inte tillfrågats om han använde mediciner, och han hade först i häktet fått tillgång till sina mediciner.

Avslutande genomgång

JO:s medarbetare redogjorde för iakttagelserna m.m. från inspektionen.

Polismyndigheten anförde bl.a. följande. Varför lakan inte längre delas ut till anhållna är oklart, möjligen är inte behovet särskilt stort. Cellerna är spartanska men ska vara rena. Frågan om underrättelse till anhöriga skulle diskuteras vid en arbetsplatsträff för inre befäl nästkommande dag. Rutinen för avvisitering av intagna i arrestintaget har inte ändrats sedan övervakningskamerorna sattes upp våren 2013.

Vid protokollet,

Lars Olsson

Justeras den 2 oktober 2013

Gunilla Bergerén

Jag har tagit del av protokollet.

Med anledning av vad som framkommer om att kvinnliga intagna i arresten i vissa fall kan komma att avvisiteras framför övervakningskameror vill jag uttala följande. Om en frihetsberövad kvinna uppmanas att ta av sig samtliga plagg på överkroppen framför personal är detta att jämställa med en ytlig kroppsbesiktning. Enligt 4 kap. 7 § häkteslagen får en kroppsbesiktning av en kvinna, med undantag för tagande av utandnings-, saliv-, svett-, blod- eller hårprov, inte verkställas eller bevitnas av någon annan än en kvinna, läkare eller legitimerad sjuksköterska. Jag förutsätter att polismyndigheten ser över sina rutiner för att säkerställa att avvisitering av kvinnliga intagna härnäst inte görs i kameraövervakade utrymmen utan på en annan lämplig plats, t.ex. i en tom cell.

I protokollet redogörs för iakttagelser om den bristfälliga standarden vad gäller hygien i arrestens celler. Jag vill därför påminna om 1 kap. 4 § häkteslagen som stadgar att intagna ska bemötas med respekt för sitt människovärde och med förståelse för de särskilda svårigheter som är förenade med frihetsberövandet. Polismyndigheten bör se över sina rutiner för att undvika att frihetsberövade personer sätts in i celler som inte är städade och rengjorda på ett tillfredsställande sätt. Polismyndigheten bör samtidigt se över rutinen som generellt förbjuder intagna från att få tillgång till lakan och örngott, samt undersöka möjligheten att vinkla persienner i cellfönster på ett sätt som gör att dagsljus kan nå in till den intagne.

Med anledning av vad som framkommer om information till intagna vill jag hänvisa till det initiativärende som jag öppnat med anledning av iakttagelser vid tidigare inspektioner (dnr 2572-2013). För övrigt föranleder protokollet inte några ytterligare åtgärder eller uttalanden från min sida.

Elisabet Fura 2013-10-02